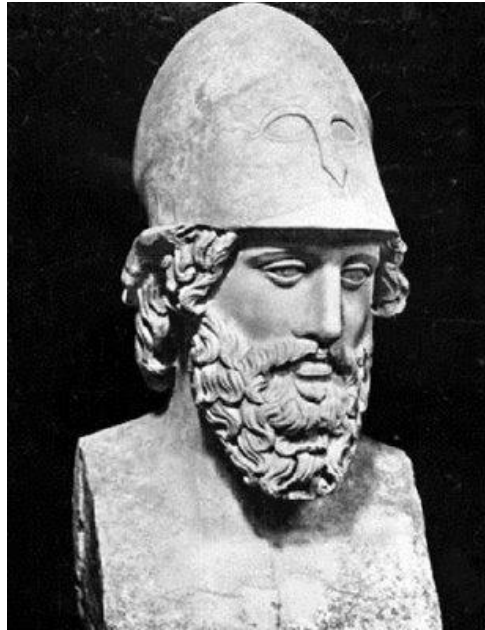

CORNELI NEPOTIS

THEMISTOCLES

© drs. J.H. van Hal, november 2021

Inhoud

Cornelius Nepos	4
[1] Toch op het rechte pad.....	5
[2] Themistocles overreedt de Atheners.	6
[3] Thermopylae en Artemisium	7
[4] Themistocles' list.....	9
[5] Themistocles redt Xerxes.....	10
[6] Themistocles en verdedigingswerken	10
[7] Themistocles' list.....	12
[8] Themistocles bij Admetus.....	13
[9] Een brief aan Artaxerxes	15
[10] Themistocles' dood	16

Cornelius Nepos

Nepos was leeftijdgenoot van de lyricus Catullus met wie hij bevriend was. Ook kende hij Marcus Tullius Cicero.

Hij was een historicus. Helaas is zijn werk 'Chronica', een chronologische wereldgeschiedenis verloren gegaan. Nu is hij vooral bekend om zijn 'De viris illustribus', de beschrijving van de levens van Romeinse, en niet-Romeinse bekende mannen. Helaas zijn van dit werk alleen biografieën van niet-Romeinse bevelhebbers bewaard gebleven en die van zijn vriend Atticus en Cato de Oude.

Zijn werk is verre van historisch correct, maar hij heeft zijn doel wel bereikt: zijn werk is prettig om te lezen.

[1] Toch op het rechte pad

THEMISTOCLES, Neocli filius, Atheniensis. Huius vitia ineuntis¹ adolescentiae² magnis sunt emendata virtutibus, adeo ut anteferatur³ huic nemo, pauci pares putentur. 2 Sed ab initio est ordiendus⁴. Pater eius Neocles generosus⁵ fuit. Is uxorem Acarnanam⁶ civem duxit, ex qua natus est Themistocles. Qui cum minus esset probatus⁷ parentibus, quod et liberius vivebat et rem familiarem neglegebat, a patre exheredatus est⁸. 3 Quae contumelia⁹ non fregit eum, sed erexit¹⁰. Nam cum iudicasset sine summa industria¹¹ non posse eam exstingui¹², totum se dedidit rei publicae. Diligentius¹³ amicis famaеque serviens¹⁴ multum in iudiciis privatis versabatur¹⁵, saepe in contionem¹⁶ populi prodibat; nulla res maior sine eo gerebatur; celeriter, quae opus erant, reperiebat, facile eadem oratione explicabat¹⁷. 4 Neque minus in rebus gerendis promptus¹⁸ quam excogitandis erat, quod et de instantibus¹⁹, ut ait Thucydides, verissime²⁰ iudicabat et de futuris callidissime coniciebat²¹. Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur²².

---

¹ inire	beginnen
² adolescentia	jeugd
³ anteferre + dat.	verkiezen/stellen boven
⁴ ordi, orsus 5	beginnen met de levensbeschrijving van
⁵ generosus	adellijk
⁶ Acarnana	Acarnanische vrouw, <i>Acarnania een landschap van Midden-Griekenland</i>
⁷ probatus	deugdelijk, geliefd
⁸ exheredare	onterven
⁹ contumelia	smaad
¹⁰ erigere 3, erexi	prikkelen
¹¹ industria	vlijt
¹² extinguerе 3	uitblussen, uitwissen
¹³ diligens	nauwgezet
¹⁴ servire + dat.	dienen
¹⁵ versari in + abl.	zich bezighouden met
¹⁶ contio	vergadering; <i>hier</i> de ekklesia
¹⁷ explicare	uit de doeken doen
¹⁸ promptus	slagvaardig
¹⁹ instare	dreigen, op de hielen zitten
²⁰ vere	naar waarheid, eerlijk, verstandig
²¹ conicere 5	vermoedens hebben, gissen
²² illustrare	verheerlijken prijzen

[2] Themistocles overreedt de Atheners.

Primus autem gradus¹ fuit capessendae² rei publicae bello Corcyraeo; ad quod gerendum praetor³ a populo factus non solum praesenti bello, sed etiam reliquo tempore ferociorem reddidit⁴ civitatem. 2 Nam cum pecunia publica, quae ex metallis⁵ redibat⁶, largitione⁷ magistratum quotannis⁸ interiret⁹, ille persuasit populo, ut ea pecunia classis centum navium aedificaretur. 3 Qua celeriter effecta primum Corcyraeos fregit, deinde maritimos praedones¹⁰ consecrando¹¹ mare tutum¹² reddidit. In quo cum divitiis¹³ ornavit¹⁴, tum etiam peritissimos¹⁵ belli navalis¹⁶ fecit Athenienses. 4 Id quantae saluti fuerit¹⁷ universae Graeciae, bello cognitum est Persico¹⁸. Nam cum Xerxes et mari et terra bellum universae inferret¹⁹ Europae cum tantis copiis²⁰, quantas neque ante nec postea habuit quisquam - 5 huius enim classis mille et ducentarum navium longarum²¹ fuit, quam duo milia onerariarum²² sequebantur; terrestres²³ autem exercitus DCC peditum²⁴, equitum CCCC milia fuerunt -, 6 cuius de adventu cum fama in Graeciam esset perlata²⁵ et maxime Athenienses peti²⁶ dicerentur propter pugnam Marathoniam, miserunt²⁷ Delphos consultum²⁸, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus²⁹ Pythia

---

¹ gradus 4	stap
² capessere 3	grijpen
³ praetor	strateeg, militair bevelhebber
⁴ reddere 3 + 2 acc.	maken
⁵ metallum	mijn
⁶ redire	binnenkomen, voortkomen
⁷ largitio	schenking
⁸ quotannis	jaarlijks
⁹ interire	verloren gaan
¹⁰ praedo, -donis	piraat
¹¹ consecrari	achterna jagen
¹² tutus	veilig
¹³ divitiae	rijkdommen
¹⁴ ornare	uitrusten, toerusten
¹⁵ peritus + gen.	ervaren op het gebied van
¹⁶ navalis	scheeps-
¹⁷ esse saluti	tot redding strekken
¹⁸ sc. de derde Perzische oorlog 480 v.Chr.	
¹⁹ bellum inferre + dat.	iem. de oorlog aandoen
²⁰ copiae pl.	troepen
²¹ navis longa	oorlogsschip
²² navis oneraria	vrachtschip
²³ terrestris	land-
²⁴ pedes, peditis	infanterist
²⁵ perferre in + acc.	overbrengen naar, rapporteren in
²⁶ petere	aanvallen
²⁷ mittere 3 (nuntios)	boden sturen
²⁸ consultum	sup./ om te raadplegen
²⁹ deliberare	overleggen

respondit, ut moenibus ligneis¹ se munirent². 7 Id responsum quo³ valeret, cum intellegeret nemo, Themistocles persuasit⁴ consilium esse Apollinis, ut in naves se suaque conferrent⁵: eum enim a deo significari⁶ murum ligneum. 8 Tali consilio probato⁷ addunt ad superiores⁸ totidem⁹ naves triremes suaque omnia, quae moveri poterant, partim¹⁰ Salamina¹¹, partim Troezena¹² deportant; arcem¹³ sacerdotibus¹⁴ paucisque maioribus natu¹⁵ ac sacra¹⁶ procuranda¹⁷ tradunt, reliquum oppidum relinquunt.

[3] Thermopylae en Artemisium

Huius consilium plerisque civitatibus displicebat¹⁸ et in terra dimicari¹⁹ magis placebat. Itaque missi sunt delecti²⁰ cum Leonida²¹, Lacedaemoniorum rege, qui Thermopylas²² occuparent²³ longiusque barbaros progredi non paterentur²⁴. Hi vim hostium non sustinuerunt²⁵ eoque loco omnes interierunt²⁶. 2 At classis²⁷ communis²⁸ Graeciae trecentarum²⁹ navium, in qua

---

¹ ligneus	houten
² munire	versterken
³ quo valet	waarop doelt ..
⁴ persuadere 2 + aci	ervan overtuigen dat
⁵ se conferre in	zich begeven in
⁶ significare	bedoelen
⁷ probare	goedkeuren
⁸ superior	eerder
⁹ totidem	evenveel; <i>indeclinabel adiectivum</i>
¹⁰ partim	deels
¹¹ Salamis	klein eiland voor de kust van Athene; <i>Salamina Griekse acc.</i>
¹² Troezen	Troizen, <i>Ionisch-Attische stad in het zuidoosten van de Argolis</i>
¹³ arx, arcis	de acropolis
¹⁴ sacerdos	priester
¹⁵ maior natu (<i>abl. alimitationis</i>)	ouder
¹⁶ asacra <i>n.pl.</i>	heilige handelingen
¹⁷ procurare	het beheren
¹⁸ displicere 2 + dat.	mishagen
¹⁹ dimicare	strijden
²⁰ delectus	uitgelezen
²¹ Leonidas	Leonidas
²² Thermopylae	Thermopylae, <i>pas in het noordoosten van Griekenland, de toegang tot Griekenland</i>
²³ occupare	bezetten
²⁴ pati 5	dulden
²⁵ sustinere 2	uithouden
²⁶ interire	sterven
²⁷ classis	vloot
²⁸ communis	gemeenschappelijk
²⁹ trecenti/ae/a	driehonderd

ducentae erant Atheniensium, primum apud Artemisium¹ inter Euboeam continentemque² terram cum classiariis³ regis confligit⁴. Angustias⁵ enim Themistocles quaerebat, ne multitudine circumiretur⁶. 3 Hic etsi pari⁷ proelio discesserant⁸, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quod erat periculum, ne⁹, si pars navium adversariorum¹⁰ Euboeam superasset¹¹, ancipiti¹² premerentur¹³ periculo. 4 Quo factum est, ut ab Artemisio discederent et exadversum¹⁴ Athenas apud Salamina¹⁵ classem suam constituerent.

¹ Artemisium of Kaap van Artemision was een voorgebergte en kaap aan de noordwestkust van Euboea, dat zijn naam ontleende aan het Grieks heiligdom van Artemis Proseioia. In 480 v.Chr. vond voor haar kust de zeeslag bij Artemisium plaats.

² continens   vaste-
³ classiarius   marinier
⁴ confligere 3 cum   slaags raken met
⁵ angustiae   engte, bergpas
⁶ circumire   omsingelen
⁷ par proelium   gelijke strijd, onbesliste strijd
⁸ discedere 3, -cessi   uiteengaan
⁹ ne + con(i).   hier: dat (omdat in periculum een negatief begrip zit, vgl timere en deterrere ne + con(i).)
¹⁰ adversarius   vijand
¹¹ superare   voorbij gaan aan
¹² anceps, ancipitis   dubbel, tweezijdig
¹³ premere 3   in het nauw brengen
¹⁴ exadversum + acc.   tegenover
¹⁵ Salamis, -minis   Salamis, eiland voor de kust van Attica

[4] Themistocles' list

At Xerxes Thermopylis expugnatis¹ protinus² accessit astu³ idque nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus⁴, quos in arce⁵ invenerat⁶, incendio delevit⁷. 2 Cuius flamma perterriti classarii, cum manere non auderent et plurimi hortarentur⁸, ut domos suas discederent moenibusque se defenderent, Themistocles unus restitit⁹ et universos¹⁰ pares¹¹ esse posse aiebat, dispersos¹² testabatur¹³ perituros idque Eurybiadi¹⁴, regi Lacedaemoniorum, qui tum summae imperii¹⁵ praeerat¹⁶, fore affirmabat¹⁷. 3 Quem cum minus, quam vellet, moveret, noctu¹⁸ de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut ei nuntiaret suis verbis adversarios eius in fuga esse: 4 qui si discessissent, maiore cum labore et longinquiore¹⁹ tempore bellum confecturum²⁰, cum singulos consecrari²¹ cogere; quos si statim aggredere, brevi²² universos oppressurum²³. Hoc eo valebat²⁴, ut ingratis²⁵ ad depugnandum omnes cogere. 5 Hac re audita barbarus, nihil doli subesse²⁶ credens, postridie alienissimo²⁷ sibi loco, contra opportunissimo hostibus, adeo angusto mari confligit, ut eius multitudo navium explicari²⁸ non potuerit. Victus ergo est magis etiam consilio Themistocli quam armis Graeciae.

---

¹ expugnare	veroveren
² protinus <i>adv.</i>	onmiddellijk
³ astu	stad; <i>Grieks leenwoord, alleen in acc. en abl.</i>
⁴ sacerdos, -dotis	priester
⁵ arx, arcis	burcht
⁶ invenire	vinden
⁷ delere 2	vernietigen
⁸ hortari	aansporen
⁹ resistere 3, restiti	zich verzetten
¹⁰ universi <i>pl.</i>	allen tezamen
¹¹ par	gelijk, opgewassen tegen
¹² dispergere 3, -spersi, -spersus	verspreiden
¹³ testari	verzekeren
¹⁴ Eurybiades	Eurybiades
¹⁵ summa imperii	oppergezag
¹⁶ praeesse + <i>dat.</i>	aan het hoofd staan van
¹⁷ affirmare	verzekeren
¹⁸ noctu	in de nacht
¹⁹ longinquus	ver, langdurig
²⁰ conficere 5, -feci, -fectus	voltooien
²¹ consecrari	vervolgen, achtervolgen
²² brevi	in korte tijd
²³ opprimere 3, -pressi, -pressus	overweldigen
²⁴ eo valere 2	tot dit punt invloed hebben
²⁵ ingratus	onaangenaam, lastig
²⁶ subesse	schuilgaan
²⁷ alienus + <i>dat.</i>	ongunstig
²⁸ explicare	ontvouwen

[5] Themistocles redt Xerxes.

Hic etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias¹ copiarum, ut etiam tum his opprimere posset hostes. Iterum ab eodem gradu² depulsus³ est. Nam Themistocles verens, ne bellare perseveraret⁴, certiozem eum fecit⁵ id agi⁶, ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat, dissolveretur⁷ ac reditu in Asiam excluderetur⁸, idque ei persuasit⁹. 2 Itaque qua¹⁰ sex mensibus iter fecerat, eadem¹¹ minus diebus XXX in Asiam reversus est¹² seque a Themistocle non superatum¹³, sed conservatum¹⁴ iudicavit. 3 Sic unius viri prudentia¹⁵ Graecia liberata¹⁶ est Europaeque succubuit¹⁷ Asia. Haec altera victoria, quae cum Marathonio¹⁸ possit comparari tropaeo¹⁹. Nam pari modo apud Salamina parvo numero navium maxima post hominum memoriam²⁰ classis est devicta²¹.

[6] Themistocles en verdedigingswerken

Magnus hoc bello Themistocles fuit neque minor in pace. Cum enim Phalerico portu²² neque magno neque bono Athenienses uterentur²³, huius consilio triplex²⁴ Piraei²⁵ portus constitutus²⁶ est isque moenibus circumdatus, ut ipsam

---

¹ reliquiae	overblijfselen
² gradus 4	positie
³ depellere 3, -puli, =pulsus	verdrijven
⁴ perseverare	volharden
⁵ certiozem facere	iemand op de hoogte stellen
⁶ id agitur ut + <i>coni.</i>	dit wordt beoogd dat
⁷ dissolvere 3	afbreken
⁸ excludere + <i>abl.</i>	afsluiten van
⁹ persuadere + <i>dat.</i>	overtuigen, overreden
¹⁰ qua	waarlangs
¹¹ eadem	daarlangs
¹² reverti 3, reversus	terugkeren
¹³ superare	overwinnen
¹⁴ conservare	redden
¹⁵ prudentia	verstand, inzicht
¹⁶ liberare	bevrijden
¹⁷ succumbere, -cubui + <i>dat.</i>	zwichten voor
¹⁸ Marathonius	van Marathon
¹⁹ tropaeum	zegeteken, zege
²⁰ memoria	herinnering, heugenis
²¹ devincere 3, -vici, victus	geheel overwinnen
²² portus (4) Phalericus	de haven van Phaleron, <i>de oude haven van Athene; later werd Peiraeus belangrijk</i>
²³ uti + <i>abl.</i>	gebruik maken van
²⁴ triplex	drievoudig
²⁵ <i>locativus van Peiraeus</i>	
²⁶ constituere 3	instellen, vestigen

urbem dignitate¹ aequiperaret², utilitate³ superaret. 2 Idem muros Atheniensium restituit⁴ praecipuo⁵ suo periculo. Namque Lacedaemonii causam idoneam⁶ nacti⁷ propter⁸ barbarorum excursiones⁹, qua¹⁰ negarent¹¹ oportere extra¹² Peloponnesum ullam urbem muros habere, ne essent loca munita¹³, quae hostes possiderent, Athenienses aedificantes prohibere¹⁴ sunt conati¹⁵. 3 Hoc longe alio¹⁶ spectabat, atque videri volebant. Athenienses enim duabus victoriis, Marathonica et Salaminica, tantam gloriam apud omnes gentes erant consecuti, ut intellegerent Lacedaemonii de principatu¹⁷ sibi cum his certamen fore¹⁸. Quare¹⁹ eos quam infirmissimos esse volebant. 4 Postquam autem audierunt muros instrui²⁰, legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent. Eis praesentibus²¹ desierunt²² ac se de ea re legatos ad eos missuros dixerunt. 5 Hanc legationem²³ suscepit²⁴ Themistocles et solus primo profectus²⁵ est; reliqui legati ut tum exirent, cum satis alti tuendo²⁶ muri exstructi²⁷ viderentur, praecepit²⁸: interim omnes, servi atque liberi, opus²⁹ facerent³⁰ neque ulli loco parcerent³¹, sive sacer, sive privatus esset sive

---

¹ dignitas, -tatis	waardigheid
² aequiperare + <i>abl.</i>	evenaren in
³ utilitas	nut
⁴ restituere 3	herstellen
⁵ praecipuus	bijzonder, speciaal, eigen
⁶ idoneus	geschikt
⁷ nancisci, nactus	krijgen
⁸ propter + <i>acc.</i>	wegens
⁹ excusio	inval
¹⁰ <i>qua + conji!</i>	
¹¹ negare + <i>aci</i>	zeggen dat niet
¹² extra + <i>acc.</i>	buiten
¹³ munire	versterken
¹⁴ prohibere 2	tegenhouden
¹⁵ conari	proberen
¹⁶ spectare alio	(in een andere richting kijken →) op iets anders wijzen
¹⁷ principatus 4	de leidende positie
¹⁸ = futurum esse	
¹⁹ quare	<i>als vr.vnw.:</i> waarom, <i>als relativum:</i> waarom; <i>rel.aansl.</i> en daarom
²⁰ instruere 3	oprichten
²¹ praesens	aanwezig
²² desinere 3, desii	ophouden
²³ legatio	gezantschap
²⁴ suscipere 5, suscepi, -ceptus	op zich nemen
²⁵ proficisci, profectus	vertrekken
²⁶ tueri	beschermen, verdedigen; dat. finalis
²⁷ exstruere 3, -struxi, -structus	oprichten
²⁸ praecipere 5, -cepi, -ceptus	voorschrijven
²⁹ opus <i>n.</i>	werk, verdedigingswerk
³⁰ <i>coni. indirecte rede van bevel</i>	
³¹ parcere + <i>dat.</i>	sparen, ontzien

publicus, et undique, quod idoneum¹ ad muniendum² putarent, congererent³. Quo factum est, ut Atheniensium muri ex sacellis⁴ sepulcrisque⁵ constarent⁶.

[7] Themistocles' list

Themistocles autem ut Lacedaemonem venit, adire ad magistratus noluit et dedit operam, ut quam longissime tempus duceret⁷, causam⁸ interponens⁹ se collegas exspectare. 2 Cum Lacedaemonii quererentur¹⁰ opus nihilo minus¹¹ fieri eumque in ea re conari fallere¹², interim reliqui legati sunt consecuti¹³. A quibus cum audisset non multum superesse munitionis¹⁴, ad ephoros¹⁵ Lacedaemoniorum accessit, penes¹⁶ quos summum erat imperium, atque apud eos contendit¹⁷ falsa¹⁸ iis esse delata¹⁹: quare aequum²⁰ esse illos viros bonos nobilesque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent²¹; interea se obsidem²² retinerent. 3 Gestus est ei mos²³, tresque legati functi²⁴ summis honoribus²⁵ Athenas missi sunt. Cum his collegas suos Themistocles iussit proficisci hisque praedixit, ut ne prius Lacedaemoniorum legatos dimitterent²⁶ quam ipse esset remissus. 4 Hos postquam Athenas pervenisse ratus²⁷ est, ad magistratum senatumque Lacedaemoniorum adiit et apud eos liberrime

---

¹ idoneus	geschikt
² munire	versterken, bouwen van versterkingswerken
³ congerere 3	bijeenbrengen
⁴ sacellum	klein heiligdom
⁵ sepulcrum	graf
⁶ constare ex	bestaan uit
⁷ ducere 3	rekken
⁸ causa	reden
⁹ interponere 3	aanvoeren, voorwenden
¹⁰ queri, questus	klagen
¹¹ nihilo minus	geenszins minder, desalniettemin
¹² fallere 3	bedriegen, ontgaan
¹³ consequi, -secutus	inhalen, bereiken
¹⁴ munitio	het versterken
¹⁵ ephorus	efoor, jaarlijks gekozen hoogste ambtenaren van Sparta
¹⁶ penes + acc.	in het bezit van
¹⁷ contendere 3	nadrukkelijk verzekeren
¹⁸ falsus	foutief
¹⁹ deferre, -tuli, -latus	berichten
²⁰ aequum	billijk
²¹ explorare	onderzoeken
²² obses, -sidis	gijzelaar
²³ morem gerere 3 + dat.	terwille zijn
²⁴ fungi 3 + abl., functus	vervullen
²⁵ honor	eer, ereambt
²⁶ dimittere 3	weg laten gaan
²⁷ reri, ratus	menen

professus¹ est: Atheniensis² suo consilio, quod communi³ iure gentium facere possent, deos publicos suosque patrios ac penates, quo⁴ facilius ab hoste possent defendere⁵, muris saepsisse⁶ neque in eo⁷, quod inutile⁸ esset Graeciae, fecisse. 5 Nam illorum urbem ut propugnaculum⁹ oppositum¹⁰ esse barbaris; apud quam iam bis classes¹¹ regias¹² fecisse naufragium¹³. 6 Lacedaemonios autem male et iniuste facere, qui id potius intuerentur¹⁴, quod ipsorum dominationi¹⁵, quam quod universae Graeciae utile esset. Quare, si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent; aliter illos numquam in patriam essent recepturi.

[8] Themistocles bij Admetus

Tamen non effugit civium¹⁶ suorum invidiam¹⁷. Namque ob eundem timorem, quo damnatus¹⁸ erat Miltiades, testularum¹⁹ suffragiis²⁰ e civitate eiectus²¹ Argos²² habitatum²³ concessit²⁴. 2 Hic cum [propter²⁵ multas eius virtutes] magna cum dignitate viveret, Lacedaemonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quod societatem²⁶ cum rege Perse ad Graeciam

---

¹ profiteri, professus	openlijk spreken
² substantiva van de 3 ^e met een gen.pl. op -ium kunnen als acc. pl. -is ipv -es hebben, zeker woorden met een nom.sg. op -is (oude i-stammen/6 ^e decl.); deze i-stammen kunne ook een abl.sg. -i hebben en evt. n.pl. op -ia.	
³ communis	gemeenschappelijk
⁴ quo + comp. + coni.	opdat daardoor des te
⁵ defendere 3 ab	verdedigen tegen
⁶ saepire, saepsi, saeptus	omgeven
⁷ facere in + abl.	handelen volgens
⁸ inutilis	nutteloos
⁹ propugnaculum	bolwerk
¹⁰ opponere 3 + dat., -posui, -positus	plaatsen tegenover
¹¹ classis	vloot
¹² regius	koninklijk, van de koning
¹³ facere naufragium	schipbreuk lijden
¹⁴ intueri	beschermen
¹⁵ dominatio	heerschappij
¹⁶ civis	burger
¹⁷ invidia	afgunst, nijd
¹⁸ damnare	veroordelen
¹⁹ testula	scherf, ostrakon
²⁰ suffragium	stem, het stemmen
²¹ eicere 5, -ieci, -iectus	eruit gooien, verbannen
²² Argos n	Argos, stad op de Peloponnesos
²³ habitatum: habitare	wonen; habitus 4 – het wonen; bij verba van richting acc. regionis: naar het wonen/om te wonen = supinum I
²⁴ concedere 3, -cessi	weggaan
²⁵ propter + acc.	wegens
²⁶ societas, -tatis	bondgenootschap

opprimendam¹ fecisset. 3 Hoc crimine² absens proditiōis³ damnatus est. Id ut audivit, quod non satis tutum⁴ se Argis⁵ videbat, Corcyram⁶ demigravit⁷. Ibi cum cives principes⁸ animadvertisset⁹ timere ne propter se bellum iis Lacedaemonii et Athenienses indicerent¹⁰, ad Admetum¹¹, Molossum¹² regem, cum quo ei hospitium¹³ erat, confugit. 4 Huc cum venisset et in praesentia¹⁴ rex abesset quo maiore religione¹⁵ se receptum¹⁶ tueretur, filiam eius parvulam arripuit¹⁷ et cum ea se in sacrarium¹⁸, quod summa colebatur caerimonia¹⁹, coniecit²⁰. Inde non prius egressus est, quam rex eum data dextra in fidem reciperet; quam praestitit²¹. 5 Nam cum ab Atheniensibus et Lacedaemoniis exposceretur²² publice²³, supplicem²⁴ non prodidit monuitque, ut consuleret²⁵ sibi: difficile enim esse in tam propinquo²⁶ loco tuto eum versari²⁷. Itaque Pydnam²⁸ eum deduci²⁹ iussit et, quod satis esset praesidii³⁰, dedit. 6 Hic in navem omnibus ignotus³¹ nautis escendit. Quae cum tempestate³² maxima Naxum³³ ferretur, ubi tum Atheniensium erat exercitus, sensit³⁴ Themistocles, si eo³⁵ pervenisset,

---

¹ opprimere 3	overweldigen
² crimen, criminis	beschuldiging
³ proditio, -tionis	verraad
⁴ tutus	veilig
⁵ <i>Naast de onzijdige vorm Argos bestaat ook de mannelijke vorm pluralis: Argi</i>	
⁶ Corcyra	het huidige eiland Korfou
⁷ demigrare	verhuizen
⁸ princeps, principis	eerste, aanzienlijkste
⁹ animadvertere 3	opmerken
¹⁰ indicere 3	aanzeggen, verklaren
¹¹ <i>Admetus van Epirus (470-430), koning van de Molossiërs</i>	
¹² Molossus	Molossisch
¹³ hospitium	gastvriendschap
¹⁴ in praesentia	voor het moment
¹⁵ religio	gewetensbezwaar
¹⁶ recipere 5, -cepi, ceptus	ontvangen
¹⁷ arripere 5	grijpen
¹⁸ sacrarium	heiligdom
¹⁹ caerimonia	verering, eerbiedwaardigheid
²⁰ se conicere 5	zijn toevlucht zoeken in
²¹ praestare	geven
²² exposcere 3	opeisen
²³ publice	officieel
²⁴ supplex	smekend, smekeling
²⁵ consulere + dat.	zorgen voor
²⁶ propinquus	nabijgelegen
²⁷ versari	verkeren
²⁸ <i>Pydna is een stad in het noordoosten van Griekenland.</i>	
²⁹ deducere 3	wegbrengen
³⁰ praesidium	bescherming
³¹ ignotus	onbekend
³² tempestas, -tatis	storm
³³ <i>Naxus, naam van een eiland</i>	
³⁴ sentire	menen
³⁵ eo	daarheen

sibi esse pereundum¹. Hac necessitate² coactus domino navis, quis sit, aperit³, multa pollicens⁴, si se conservasset⁵. 7 At ille clarissimi viri captus misericordia⁶ diem noctemque procul⁷ ab insula in salo⁸ navem tenuit in ancoris⁹ neque quemquam ex ea exire passus¹⁰ est. Inde Ephesum¹¹ pervenit ibique Themistoclen¹² exponit; cui ille pro meritis¹³ postea gratiam rettulit.

[9] Een brief aan Artaxerxes

Scio plerosque¹⁴ ita scripsisse, Themistoclen Xerxe regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum¹⁵ Thucydidi¹⁶ credo, quod aetate¹⁷ proximus¹⁸ de iis, qui illorum temporum historiam reliquerunt, et eiusdem civitatis fuit. Is autem ait ad Artaxerxen¹⁹ eum venisse atque his verbis epistolam misisse: 2 “Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Graiorum in domum tuam intuli, quamdiu²⁰ mihi necesse fuit adversum²¹ patrem tuum bellare patriamque meam defendere. 3 Idem²² multo plura bona feci, postquam in tuto²³ ipse²⁴ et ille in periculo esse coepit. Nam cum in Asiam reverti²⁵ vellet proelio apud Salamina facto, litteris²⁶ eum certiolem feci²⁷ id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur²⁸ atque ab hostibus circumiretur;

---

¹ perire	sterven
² necessitas, -tis	noodzaak
³ aperire	openen, openbaren
⁴ polliceri	beloven
⁵ conservare	redden
⁶ misericordia	medelijden
⁷ procul <i>adv.</i>	ver
⁸ salum	de open zee
⁹ ancora	anker
¹⁰ pati 5, passus	toestaan
¹¹ Ephesus	Ephesos, <i>tegenwoordig op de kust van Turkije, het Pompei van de Griekse wereld</i>
¹² = Themistoclen; een Griekse accusativus	
¹³ meritum	verdienste
¹⁴ plerique	de meeste, zeer vele
¹⁵ potissimum	bij voorkeur
¹⁶ Thucydides, de Atheense geschiedschrijver van de Peloponnesische oorlog	
¹⁷ aetas, aetatis	tijd
¹⁸ proximus de	dichtstbij
¹⁹ Artaxerxes I was de zesde koning uit het huis der Achaemeniden, van 465 v.Chr. tot aan zijn dood in 424 v.Chr.. Hij was de derde zoon van Xerxes I. Hij zou de "Artasyrus" kunnen zijn die Herodotus noemde als een satraap van de koninklijke satrapie van Bactrië. Artaxerxen: Griekse accusativus	
²⁰ quamdiu	zolang als
²¹ adversum + acc.	tegen
²² idem	dezelfde, tevens, ook
²³ tutum	veiligheid
²⁴ sc. ego ipse	
²⁵ reverti 3	terugkeren
²⁶ litterae	brief
²⁷ certiolem facere	iemand op de hoogte stellen (van)
²⁸ dissolvere 3	afbreken (<i>losmaken: het was een schipbrug van aan elkaar geknoopte schepen</i>)

quo nuntio ille periculo est liberatus¹. 4 Nunc autem confugi ad te exagitatus² a cuncta Graecia, tuam petens amicitiam. Quam si ero adeptus³, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus⁴ est. Te autem rogo, ut de iis rebus, quas tecum colloqui⁵ volo, annum⁶ mihi tempus des eoque transacto⁷ ad te venire patiaris.¹

[10] Themistocles' dood

Huius rex animi magnitudinem⁸ admirans cupiensque talem virum sibi conciliari⁹ veniam¹⁰ dedit. Ille omne illud tempus litteris¹¹ sermonique¹² Persarum se dedidit¹³; quibus adeo eruditus¹⁴ est, ut multo commodius¹⁵ dicatur apud regem verba fecisse, quam ii poterant qui in Perside¹⁶ erant nati. 2 Hic cum multa regi esset pollicitus¹⁷ gratissimum¹⁸que illud, si suis uti consiliis vellet, illum Graeciam bello oppressurum¹⁹, magnis muneribus²⁰ ab Artaxerxe donatus²¹ in Asiam rediit domiciliumque²² Magnesiae²³ sibi constituit. 3 Namque hanc urbem ei rex donarat, his quidem verbis: quae²⁴ ei panem praeberet - ex qua regione quinquaginta talenta²⁵ quotannis²⁶ redibant -;

---

¹ liberare ab	bevrijden van
² exagitare	wegjagen
³ adipisci, adeptus	verkrijgen
⁴ experiri, expertus	beproeven, ervaren
⁵ colloqui cum	spreken met
⁶ annuus	van een jaar
⁷ transigere, -egi, -actus	doorbrengen
⁸ magnitudo	grootseheid
⁹ sibi conciliare	voor zich winnen
¹⁰ venia	vergiffenis
¹¹ litterae	het lezen en schrijven
¹² sermo	taal
¹³ dedere 3, dedidi	overgeven
¹⁴ erudire + abl.	onderwijzen in
¹⁵ commodus	gemakkelijk, doelmatig
¹⁶ Persis, -sidis	Perzië
¹⁷ polliceri	beloven
¹⁸ gratus	welgevallig
¹⁹ opprimere 3, -pressi, -pressus	overweldigen
²⁰ munus n, muneris	geschenk
²¹ donare	begiftigen
²² domicilium	woonplaats
²³ Magnesia aan de Sipylos (Oudgrieks: Μαγνησία ἢ ὑπὸ Σιπύλω; Latijn: Magnesia ad Sipylum) was een stad in Lydië, die ongeveer 65 km ten noordoosten van Smyrna, aan de rivier Hermus aan de voet van de Sipylos lag. Tegenwoordig ligt hier Manisa, een stad in Turkije.	
²⁴ quae + coni.	hier; een stad om ....
²⁵ talentum	talent, gewicht van 25 kg, waarde geschat op circa 5000 euro
²⁶ quotannis	jaarlijks

Lampsacum¹ autem, unde vinum sumeret; Myunta, ex qua opsonium² haberet. Huius ad nostram memoriam³ monumenta⁴ manserunt duo: sepulcrum⁵ prope oppidum, in quo est sepultus⁶; statua⁷ in foro Magnesiae. 4 De cuius morte multimodis⁸ apud plerosque scriptum est; sed nos eundem potissimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magnesiae morbo mortuum neque negat fuisse famam⁹ venenum¹⁰ sua sponte sumpsisse, cum se, quae regi de Graecia opprimenda pollicitus esset, praestare posse desperaret¹¹. 5 Idem ossa¹² eius clam in Attica ab amicis sepulta, quoniam legibus non concederetur¹³, quod proditiōis¹⁴ esset damnatus¹⁵, memoriae prodidit.

---

¹ *Lampsacus is een stad uit de Griekse oudheid aan de oostzijde van de Hellespont. Tegenwoordig heet de stad Lapseki.*

² opsonium	etenswaren
³ memoria	herinnering
⁴ monumentum	gedenkteken
⁵ sepulcrum	graf
⁶ sepelire, sepelivi, sepultus	begraven
⁷ statua	beeld
⁸ multimodis	op vele wijzen
⁹ fama	gerucht
¹⁰ venenum	vergif
¹¹ desperare	wanhopen
¹² os <i>n</i> , ossis	bot
¹³ concedere 3	toestaan
¹⁴ proditio, -tionis	verraad
¹⁵ damnare + <i>gen. criminis</i>	veroordelen wegens